

РОЗДІЛ 10 СУДОУСТРІЙ; ПРОКУРАТУРА ТА АДВОКАТУРА

УДК 342.565.5

DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-10/145>

СУБ'ЄКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ДОБРОЧЕСНОСТІ СУДДІ: УКРАЇНСЬКА МОДЕЛЬ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

SUBJECTS OF DETERMINATION OF JUDGE'S INTEGRITY: UKRAINIAN MODEL AND FOREIGN EXPERIENCE

Левенець А.В., к.ю.н.,
доцент кафедри конституційного права та правосуддя
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

Стаття присвячена питанням складу й структури органів, які мають здійснювати перевірку кандидатів на посади суддів або ж чинних суддів на доброчесність і дотримання професійної етики. Визнання доброчесності окремою конституційною вимогою для суддів / кандидатів на посаду судді стало одним із найголовніших досягнень конституційно-судової реформи 2016 року. Проте на практиці виявилось досить складно забезпечити реалізацію цієї вимоги через зовнішні й внутрішні чинники. Черговий етап судової реформи, який триває нині, саме й пов'язаний із питаннями визначення порядку формування органу суддівського врядування – Вищої ради правосуддя, яка після проходження процедури на перевірку доброчесності власних членів вже своєю чергою має забезпечити доброчесність усього суддівського корпусу.

У контексті гостроти й системних криз, пов'язаних із функціонуванням і діяльністю судової влади в Україні, актуальним видається дослідження саме питань суб'єктного складу органів суддівського врядування, від яких прямо залежить відповідність всього суддівського корпусу до вимог доброчесності. Здійснення такого дослідження базується на порівняльному аналізі загальноновизнаних європейських стандартів формування суддівських рад / комісій, досвіді окремих зарубіжних країн та особливих рекомендацій міжнародних інституцій, вироблених для так званих молодих демократій. У такому аспекті автором обґрунтовується позиція щодо необхідності здійснення певного відступу від найголовнішого принципу незалежності суддівського врядування, на якому базується судова влада в розвинутих демократичних державах, а саме «суддів обирають самі судді» або ж «суддів судять самі судді». Такий принцип, який є єдино прийнятним для «сталих демократій», виявився згубним для держав, в яких основи демократії, відповідальної влади й прозорої діяльності державних посадовців (насамперед суддів) ще не стали аксіомою. Як наслідок, проявились такі проблеми, як корпоративізм, покриття своїх своїх, відсутність довіри до рішень, прийнятих відповідними органами щодо суддівських кадрів. Досвід України, Молдови, Грузії та інших країн засвідчив, що оптимальним шляхом подолання окреслених проблем є широке залучення до оцінювання суддів / кандидатів на предмет їх доброчесності й професійної етики представників громадськості. Саме тому автором запропоновано істотне посилення ролі Громадської ради доброчесності в розв'язанні відповідних питань, наділення її правом виносити щодо цих питань остаточні й обов'язкові висновки, перехід від роботи на громадських засадах до постійної оплатної форми роботи з встановленням принципів повноти й обґрунтованості власних висновків із поєднанням відповідальності за їх зміст.

Ключові слова: доброчесність, Громадська рада доброчесності, Вища рада правосуддя, Вища кваліфікаційна комісія суддів.

The article deals with the composition and structure of the bodies that should inspect candidates for the positions of judges or current judges for integrity and observance of professional ethics. Recognition of integrity as a separate constitutional requirement for judges / candidates for the position of a judge has become one of the most important achievements of the 2016 constitutional and judicial reform. However, in practice it turned out to be quite difficult to ensure the implementation of this requirement due to external and internal factors. The next stage of judicial reform, which continues today, is related to determining the procedure for forming a body of judicial governance – the High Council of Justice, which after passing the procedure to verify the integrity of its members must in turn ensure the integrity of the judiciary. In the context of the severity and systemic crises associated with the functioning and activity of the judiciary in Ukraine, it is relevant to study the issues of the subjective composition of the judiciary, which directly affects the compliance of the entire judiciary with the requirements of integrity. The implementation of the relevant study is based on a comparative analysis of generally accepted European standards for the formation of relevant judicial councils / commissions, the experience of individual foreign countries and special recommendations of international institutions developed for the so-called young democracies. In this aspect, the author argues that it is necessary to deviate from the most important principle of judicial independence, on which the judiciary in developed democracies is based, namely: “judges are elected by judges themselves” or “judges are judged by judges themselves”. Such a principle, which is the only one acceptable to “sustainable democracies”, proved to be detrimental to states in which the foundations of democracy, responsible government and transparent activities of public officials (especially judges) have not yet become an axiom. As a result, there were such problems as corporatism, self-coverage, lack of confidence in the decisions taken by the relevant bodies regarding the judiciary. The experience of Ukraine, Moldova, Georgia and other countries has shown that the best way to overcome these problems is to involve members of the public in the evaluation of judges / candidates for their integrity and professional ethics. That is why the author proposes a significant strengthening of the role of the Public Integrity Council in resolving relevant issues, giving it the right to make final and binding conclusions on these issues, the transition from community service to a permanent form of work with the principles of completeness and validity of its own conclusions. a combination of responsibility for their content.

Key words: integrity, Public Integrity Council, High Council of Justice, High Qualification Commission of Judges.

Постановка проблеми. Функціонування розвинутої правової держави неможливе без незалежного, об'єктивного й справедливого правосуддя. Пряма залежність таких категорій є зрозумілою з давніх часів і не викликає ніяких сумнівів у наш час. Проте забезпечити здійснення справедливого правосуддя можуть лише компетентні, неупереджені й незалежні судді як єдині носії судової влади в державі. Після проведеної судової реформи 2016 року, яка відбулась не лише на рівні про-

фільного законодавства, але й на найвищому – конституційному рівні, однією з основних вимог до суддів окрім компетентності й професійності стала вимога доброчесності. У зв'язку з впровадженням в юридичну площину категорії «доброчесність» як самостійної вимоги, якій має відповідати кожен кандидат на посаду судді й діючий суддя, питання щодо сутності й змісту цієї доброчесності особливо актуалізується. На окрему увагу в такому контексті заслуговує також питання щодо того, хто саме має

визначати доброчесність кандидатів / суддів, адже саме від цих суб'єктів залежить, чи зможе взагалі в Україні запрацювати доброчесний суддівський корпус.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Попри новизну категорії «доброчесність» судді, враховуючи значення її в нових реаліях розбудови судоустрою в Україні, а також складний комплексний характер, питання щодо визначення її правової природи й змісту, так само як і співвідношення з іншими вимогами морально-етичного характеру, вже стали предметом наукових пошуків вітчизняних учених. Зокрема, теоретико-філософський аналіз терміну «доброчесність» проведено в працях О. Гришук, В. Бігуна, А. Кулібаби й інших. Також можна відзначити спроби здійснення порівняльного аналізу доброчесності з іншими складовими частинами морально-етичного характеру в системі вимог до кандидата на посаду судді чи діючого судді, їх ролі й значення для формування правової держави й багатьох іншого. Проте значна частина питань щодо суб'єктів визначення доброчесності судді, так само як і критерії такого визначення та механізм його здійснення, залишаються не досить дослідженими.

Мета статті полягає в розгляді видів і статусу суб'єктів визначення доброчесності судді, які можна виокремити зі змісту наявних теоретичних розробок, а також положень національного й міжнародного права.

Виклад основного матеріалу. Впровадження в правову дійсність українського правосуддя терміну «доброчесність» відбулось після подій Революції гідності 2013–2014 років, у результаті якої запит суспільства на корінну зміну «якості» влади та її носіїв, насамперед судової влади, став особливо гострим. Безпосередньо доброчесність як одна з основних конституційних вимог до судді (кандидата на посаду судді) закріплюється в ст. 127 Конституції України (в редакції Закону про внесення змін до Конституції України від 2 червня 2016 року), а також у ст. 59–62 профільного закону «Про судоустрій та статус суддів», який був прийнятий у результаті масштабної судової реформи 2 червня 2016 року. Отже, перш ніж розглянути питання щодо того, хто визначає доброчесність кандидатів / суддів в Україні, зупинимось коротко на самому понятті «доброчесність». Складність визначення такого поняття полягає у відсутності в законодавстві його змісту.

Слід відзначити, що сутність доброчесності часто досліджується вітчизняними вченими через призму філософсько-етичних праць. Так, одним із подібних авторів, який підкреслює, що «доброчесність є передусім філософською, точніше, етичною категорією», є В. Бігун. Проте у своїх працях учений значну увагу приділяє і лексико-семантичним особливостям поняття, а також проблемі перекладу з інших мов (зокрема англійської). Так, аналізуючи зміст відповідного поняття, наведений у словнику української мови й працях лексико-філологічного спрямування, В. Бігун зазначає, що «хоча термін «доброчесність» інколи перекладають російською як «добродетель», українська мова не має достатніх лексичних засобів, аби відтворити семантику цієї лексеми. Натомість у нашій мові живається лексема «чеснота», а в складі лексем «доброчесність» і «чеснота» – категоріальна сема «чесність», що свідчить про таку особливість українського характеру, як бажання жити чесно, за принципами добра й правди, закарбованими в мові й народній моралі» [1, с. 22]. Що ж стосується проблеми змістового наповнення відповідного терміну внаслідок його перекладів із різних мов, учений проводить аналіз положень окремих міжнародних актів, зокрема Міжнародного кодексу поведінки державних посадових осіб (ООН, 1966 рік), Конвенції ООН проти корупції (2003 рік), Бангалорських принципів поведінки суддів (2006 рік) та інших. В англійському варіанті всіх перелічених документів застосовано термін «integrity», який в українських перекладах відтворюється то як «добропорядність і невідкупність» (Конвенція ООН

проти корупції), то як «чесність і невідкупність» (Бангалорські принципи поведінки судді), тоді як безпосередньо доброчесність зворотно англійською мовою перекладається як *virtue*. Унаслідок усіх цих нестиковок В. Бігун вірно зазначає, що «на практиці термінологічне вживання спричиняє неясності, які мають фундаментальні наслідки для оцінювання доброчесності (наприклад, подається український термін інтегративність (очевидне запозичення терміна *integrity*), який в одному нормативно-правовому акті водночас подається як синонім термінопоняття «доброчесність» та як його складова частина, за відсутності роз'яснення свідомо чи несвідомо породжуючи неясність і сумніви в результатах оцінювання» [1, с. 22].

На думку доктора юридичних наук С. Глушенко, «доброчесність – це глибока категорія, яка містить всі сторони моральності й по суті є трансформацією добра в професійну етичну сферу. Поєднання моральності й добра дає можливість окреслити площину доброчесності особи, яка здійснює функції держави, зокрема компетентність, вимогливість до себе, безкорисливість, чесність, твердість, добросовісність» [2, с. 76].

Таких самих висновків у результаті свого дослідження доходить А. Кулібаба. Окрім загального визначення доброчесності він також відзначає, що «в судочинстві доброчесність означає набагато більше, ніж сумлінність. Це обов'язок. Доброчесність аналізується з двох різних боків: верховенство закону, де доброчесність розцінюється як професіоналізм громадського представника (внутрішня доброчесність); і демократія, де доброчесність стосується відповідальності, що правосуддя та його інститути мають перед громадськістю, щоб отримати суспільну довіру (доброчесність із зовнішнього боку)» [3, с. 214].

Отже, наведені позиції свідчать про особливе значення доброчесності як важливої вимоги до судді, без якої неможливе виконання чесного, справедливого й неупередженого правосуддя. Однак, як вірно зазначають фахівці й експерти, декларативне встановлення вимоги доброчесності саме по собі недостатнє. Слід розуміти чіткий перелік критеріїв, за якими уповноважені суб'єкти чи громадськість можуть оцінити рівень відповідності судді вимогам доброчесності, а також окреслити межі поведінки для судді як у процесі здійснення професійних обов'язків, так і поза професійної діяльності.

Вище окреслена проблема вимагає відповіді одразу на два питання: по-перше, хто (який суб'єкт) має проводити відповідну перевірку й оцінювати суддів / кандидатів на посаду судді на їх відповідність вимогам доброчесності, а по-друге, як і на підставі яких показників має відбуватися така перевірка? Відповіді на кожне із цих питань не прості. Проте, враховуючи обмежений обсяг наукового дослідження, зупинимось детальніше на першому з питань, тоді як аналізу другої складової частини приділимо увагу в наступній роботі.

Перш ніж дійти власних висновків щодо того, якими мають бути склад і структура інституції, відповідальної за стан доброчесності суддів в Україні, наголосимо на певних акцентах, зроблених міжнародними організаціями, а також на наявному досвіді зарубіжних країн із цієї проблематики.

Довгий час у процесі намагань вибудувати в нашій державі самостійну й незалежну судову владу, здатну провадити правосуддя згідно із законом і верховенством права, однією з найголовніших проблем вважалась відсутність реальної незалежності й наявність істотних важелів впливу на суддів, що їх мали окремі посадові особи й групи. Такий вплив здійснювався шляхом контролювання більшості членів Вищої ради юстиції (далі – ВРЮ) (після реформи – Вищої ради правосуддя (далі – ВРП)), які туди призначались, відповідно, за квотою Президента, Верховної Ради й інших органів влади. Факт повного контролю судової влади з боку інших гілок влади й окремих посадових осіб, так само як і повна відсутність будь-якої можливості судів

і суддів вершити незалежне правосуддя, було констатовано, зокрема, Європейським судом із прав людини в Рішенні «Олександр Волков проти України» (заява № 21722/11): «Суд зазначає, що ця справа свідчить про серйозні системні проблеми функціонування судової влади в Україні. Зокрема, встановлені у справі порушення наводять на думку, що система судової дисципліни в Україні не організована належним чином і не забезпечує достатнє відділення судової гілки влади від інших гілок державної влади. Мало того, вона не надає достатніх гарантій проти зловживань і неправильного застосування дисциплінарних заходів, що шкодить незалежності судової влади, в той час, як остання є однією з найважливіших цінностей, які підтримують ефективність демократій» [4, п. 199].

Єдиним шляхом розв'язання такої проблеми вважалась зміна порядку формування відповідного органу суддівського врядування через посилення «суддівської частини» в його складі. В експертному середовищі домінувала думка щодо того, що такого посилення можна досягти через перехід до системи «суддів обирають самі судді» чи «суддів оцінюють самі судді». На практиці такий підхід означав, що органи суддівського врядування, відповідальні як за процедуру відбору й призначення кандидатів на посади суддів, так і за питання подальшої суддівської кар'єри (просування на вищі посади, притягнення до відповідальності, звільнення та інше), мають складатись не менш ніж на половину із самих суддів або суддів у відставці, тобто представників судової гілки влади, які краще, ніж будь-хто інший, здатні захистити власні інтереси.

Саме акцент на подібних змінах було зроблено в процесі проведення конституційно-судової реформи 2016 року, в результаті якої було запроваджено одразу дві інституції, що мають впливати на формування суддівського корпусу й функціонування його на принципах доброчесності, професійності й дотриманні суддівської етики: це Вища рада правосуддя (ВРП), що була запроваджена замість старої ВСЮ, і Вища кваліфікаційна комісія суддів (далі – ВККС).

Так, відповідно до ст. 1 Закону України «Про Вищу раду правосуддя» «Вища рада правосуддя є колегіальним, незалежним конституційним органом державної влади й суддівського врядування, який діє в Україні на постійній основі для забезпечення незалежності судової влади, її функціонування на засадах відповідальності, підзвітності перед суспільством, формування доброчесного й високопрофесійного корпусу суддів, дотримання норм Конституції та законів України, а також професійної етики в діяльності суддів і прокурорів» [4, ст. 1]. ВРП складається з 21 члена, 10 з яких обирає З'їзд суддів (як вищий орган суддівського самоврядування), а 11-ий – Голова Верховного Суду України – входить за посадою.

А ВККС своєю чергою відповідно до положень Закону України «Про судоустрій та статус суддів» є відповідальною за проведення спеціальної перевірки щодо кандидата на посаду судді, а також за проведення кваліфікаційного оцінювання діючих суддів (обов'язковою складовою частиною якого є саме перевірка на доброчесність). Окрім того, з метою підвищення довіри до судової системи й суддів уперше в історії України до участі в процесі відбору й кваліфікаційного оцінювання також була залучена громадськість у вигляді Громадської ради доброчесності (далі – ГРД). Згідно із Законом ГРД «збирає, перевіряє та аналізує інформацію щодо судді (кандидата на посаду судді); надає Вищій кваліфікаційній комісії суддів України інформацію щодо судді (кандидата на посаду судді); надає за наявності відповідних підстав Вищій кваліфікаційній комісії суддів України висновок про невідповідність судді (кандидата на посаду судді) критеріям професійної етики й доброчесності, який додається до досьє кандидата на посаду судді або до суддівського досьє» [5, ст. 87] та інше.

Ураховуючи зміст наведених повноважень ГРД, можна стверджувати, що вона є консультативно-дорадчим орга-

ном при ВККС, участь якого в перевірці судді / кандидата: по-перше, не обов'язкова (ВККС може й без такої перевірки прийняти рішення), а по-друге, не вирішальна, оскільки результати перевірки навіть із негативним висновком можуть не братись до уваги (відповідно до ст. 88 Закону, якщо ГРД у своєму висновку встановила, що суддя / кандидат не відповідає критеріям професійної етики й доброчесності, то ВККС України може ухвалити рішення про підтвердження здатності такого судді (кандидата на посаду судді) здійснювати правосуддя у відповідному суді лише в разі, якщо таке рішення підтримане не менше ніж одинадцятьма її членами [5, ст. 88] (із шістнадцяти – А. Л.).

Цілковито логічно, що така форма взаємодій між цими двома інституціями вже досить швидко призвела до виникнення між ними істотного конфлікту, який проявився в заяві ГРД від 26 березня 2018 року про припинення участі ГРД у кваліфікаційному оцінюванні суддів (фактично – заява про саморозпуск). Такий «бойкот» тривав до грудня 2018 року, коли ВККС були скликані наступні збори представників громадських об'єднань. Проте сам формат співучасті громадськості в здійсненні оцінювання суддів на відповідність їх доброчесності й професійній етиці засвідчив скоріше формальний підхід до розв'язання цього питання.

Ця чергова криза, пов'язана з функціонуванням судової влади, продемонструвала, що просте запровадження принципу «суддів судять самі судді» не розв'язало всіх проблем, пов'язаних з очищенням суддівського корпусу, і не стало панацеєю від всіх бід. На тлі окресленого протистояння з'являлись численні публікації в експертному й науковому середовищі, в яких досить пристрасно відстоювались абсолютно протилежні погляди: від повного заперечення необхідності залучення громадськості до оцінювання доброчесності суддів / кандидатів до наполегливих стверджень щодо посилення ролі саме «несуддівської» складової частини у відповідному оцінюванні. Водночас послідовники першого підходу наголошують, що залучення громадськості або представників інших (несуддівських) професій до процесу оцінювання суддів / кандидатів на предмет їх відповідності критеріям доброчесності й етики загрожує втручанням у здійснення правосуддя та порушенням принципу їх незалежності, а також має наслідком здійснення тиску на суддів. Послідовники другого підходу навпаки вважають, що формула «суддів судять лише судді» призводить до значного корпоративізму, покриття «своїми своїми», віддалення від принципів прозорості й відповідальності, на яких побудована діяльність судової влади в демократичних державах.

І тут ми маємо насамперед з'ясувати сутність тих самих «демократичних європейських стандартів» незалежного правосуддя: чи дійсно єдино можливим і безальтернативним варіантом його забезпечення є «модель створення органів суддівського врядування, більшість членів яких становлять судді, обрані суддями»?

На думку експертів фундації DEJURE, відповідна модель дійсно сформувалась на початку 2000 років у країнах Західної Європи як така, що здатна була «позбавити суди політичного впливу й зробити інституції незалежними». Проте погоджуємось з експертами в тому, що така «система правосуддя в країнах Західної Європи розбудувалась протягом десятиліть. Судовій владі в цих країнах зараз довіряє більшість населення: від 70% громадян в Німеччині до 88% у Данії. Політичний вплив на судову владу зведений до мінімуму, а доброчесність суддів не ставиться під сумнів. У цих країнах правило «судді, обрані суддями» має сенс: судді самі дбають за чистоту своїх рядів і за доброчесність всього суддівського корпусу» [7]. І так само погоджуємось із позицією експертів фундації, які далі у своєму дослідженні зазначають: «кардинально іншою є ситуація в перехідних демократіях, зокрема країнах Центральної та Східної Європи. Дослідження дово-

дять, що в багатьох із них «органи суддівського врядування почали перетворюватись на подібні до мафіозних структури, в яких судді прагнуть особистої вигоди й використовують нову інституційну структуру для пригнічення влади» [7], тобто фактично відбулась та сама корпоратизація, про яку попереджали окремі фахівці. Такі самі наслідки судових реформ спіткали Молдову й Грузію.

Ураховуючи глибину окресленої проблеми, «у висновку CDL-REF(2019)031-е щодо судової реформи в Молдові» комісія (Європейська комісія за демократію через право – А. Л.) зауважила, що в деяких посткомуністичних країнах надто високі стандарти щодо судової незалежності можуть «привести до парадокса». Оскільки гарантії незалежності надаються суддям, які не є ані незалежними, ані добросесними» [7]. У відповідному висновку також важливою слід відзначити позицію Венеційської комісії стосовно того, що задля очищення судової влади від її недобросесних представників має бути утворено тимчасовий механізм такого очищення, а вже після перезавантаження суддівської влади можна переходити до встановлення високих стандартів незалежності суддів.

Отже, враховуючи вищенаведені позиції національних і міжнародних експертів, можна дійти висновку, що на такому етапі функціонування вітчизняної судової системи забезпечення реалізації принципів добросесності й професійної етики суддів неможливе без залучення до такого процесу незалежних суб'єктів, якими можна вважати представників громадськості або ж представників іноземних організацій. Подібний підхід не можна вважати якимось виключним для України. Він застосовується, зокрема, і в багатьох розвинувтих демократичних державах. Так, у Данії членами Ради з призначення суддів є: суддя Верховного Суду, суддя регіонального (апеляційного) суду; суддя місцевого суду; один адвокат і два представники громадськості. Представники громадськості не можуть належати до політичних партій або бути членами виборних органів національного чи регіонального рівня [8].

У Молдові добір, оцінювання та відбір кандидатів здійснює Вища рада магістратури. Згідно зі ст. ст. 3–4 Закону «Про відбір, оцінку діяльності й кар'єру суддів» відбіркова колегія Вищої ради діє в такому складі:

- чотири судді із судових інстанцій усіх рівнів: двоє суддів Вищої судової палати, один суддя апеляційної палати й один суддя із судів;
- три представники громадянського суспільства.

Члени відбіркової колегії з-поміж суддів обираються Загальними зборами суддів. Члени відбіркової колегії з-поміж представників громадянського суспільства призначаються Вищою радою магістратури в результаті відбору на основі відкритого конкурсу, організованого ним же [9, ст. 3, 4]. Така сама ситуація зі складом Відбіркової комісії в Литві, яка є відповідальною за відбір кандидатів на посаду судді, тільки там із семи членів троє – судді, а четверо – представники від громадськості. Подібний підхід до формування складу суддівських рад / комісій демонструють також Канада, США, Норвегія, Швеція та інші.

У контексті такої проблеми окремої уваги заслуговує не лише кількісний, але і якісний склад самої ВРП, оскільки забезпечити прозорий відбір суддівських кадрів на принципах добросесності й професійності вона зможе лише у випадку, якщо до її власних членів не буде сумнівів у відповідності цим критеріям. Серйозність такого питання досягла такого рівня, що вже сама постала як окрема тема для чергового етапу судової реформи. Так, відповідно до внесених у липня 2021 року змін до закону «Про Вищу раду правосуддя» було запроваджено Етичну раду, яка «утворюється з метою сприяння органам, що обирають (призначають) членів Вищої ради правосуддя, у встановленні відповідності кандидата на посаду члена

Вищої ради правосуддя критеріям професійної етики й добросесності» [5, ст. 9¹]. Цікаво, що згідно із Законом Етична рада складається з трьох суддів чи суддів у відставці, обраних Радою суддів України, і трьох членів від Ради прокурорів, Ради адвокатів і Національної академії правових наук України. Проте «перший склад Етичної ради формується з трьох осіб з-поміж суддів або суддів у відставці, запропонованих Радою суддів України, і трьох осіб, запропонованих міжнародними й іноземними організаціями, які відповідно до міжнародних або міждержавних угод протягом останніх п'яти років надають Україні міжнародну технічну допомогу у сфері судової реформи й / або запобігання та протидії корупції» [5]. Водночас рішення Етичної ради ухвалюються більшістю голосів, присутніх за умови, що воно підтримане мінімум двома міжнародними експертами.

Включення до першого складу Етичної ради половини членів – представників іноземних (міжнародних) організацій можна вважати реалізацією тієї самої рекомендації Венеційської комісії щодо «утворення тимчасового механізму очищення судової влади від її недобросесних представників» із тим, щоб потім підвищити незалежність суддівського врядування. Щоправда, станом на тепер Етична рада ще не сформована, оскільки своїх членів до неї не делегувала Рада суддів України (оголошено конкурс на відповідні посади). Подальший процес перевірки суддів / кандидатів на добросесність має відбуватись таким чином: після перевірки Етичною радою членів ВРП остання своєю чергою сформує новий склад ВККС, яка зможе довести процедуру кваліфікаційного оцінювання діючих суддів до кінця та провести процедуру добору нових кадрів до судового корпусу, яких на тепер критично не вистачає.

Висновки й пропозиції. Ураховуючи проаналізований зарубіжний досвід залучення громадськості чи інших «несуддівських» представників до процесу відбору кандидатів / суддів та їх оцінювання на відповідність вимогам добросесності й професійної етики, можемо погодитись із позицією авторів, які зазначають, що «активна робота Громадської ради добросесності є основним чинником очищення судової влади від нечесних, непрофесійних суддів. Водночас представники судової влади, які фактично саботують співпрацю з державними інституціями, досить монолітні в цій справі – незалежно від того, обираються вони за квотою судової влади чи представниками інших гілок влади, третіми сторонами» [10, с. 4].

Отже, беручи до уваги минулий негативний досвід співпраці ВККС і ГРД у такому процесі, вважаємо, що така співпраця має базуватись на зовсім інших підходах:

1) сферу компетенції ВККС і ГРД має бути розділено: ВККС має оцінювати професіоналізм кандидатів / суддів і рівень їх кваліфікаційної підготовки, тоді як ГРД має розв'язувати питання щодо добросесності кандидатів / суддів із правом виносити за таким питанням остаточні висновки;

2) відповідна робота членів ГРД із перевірки кандидатів / суддів на відповідність вимогам добросесності повинна мати постійний та оплатний характер. Лише у випадку оплатної форми цієї роботи від членів ГРД можна вимагати її виконання з дотриманням певних вимог і принципів: прозорості, обґрунтованості й повноти винесених висновків;

3) ГРД повинна мати достатні ресурси й доступ до державних реєстрів чи будь-якої іншої інформації задля здійснення повноцінної та всебічної перевірки кандидатів / суддів на добросесність, у зв'язку із чим закон має встановити для органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій відповідні зобов'язання зі сприяння в отриманні чи наданні такої інформації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бігун С.В. Добročесність як нормативно закріплена інституційна об'єктивна чеснота у сфері правосуддя. *Часопис Київського університету права*. 2018. № 3. С. 21–25.
2. Глущенко С.В. Новели судової реформи: поняття професійної етики та добročесності в контексті кваліфікаційного оцінювання судді (кандидата на посаду судді). *Часопис цивільного і кримінального судочинства*. 2016. № 6 (33). С. 70–83.
3. Кулібаба А.Ю. Поняття добročесності як ключовий критерій у процесі добору на посаду суддів. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 2. С. 212–217.
4. Олександр Волков проти України : Рішення Європейського суду з прав людини від 9 січня 2013 р. *База даних «Законодавство України»*. URL: [Справа «Олександр Волков проти України...» | від 09.01.2013 \(rada.gov.ua\)](https://rada.gov.ua)
5. Про Вищу раду правосуддя : Закон України від 21 грудня 2016 р. № 1798-VIII (із наступними змінами) / *Верховна Рада України*. URL: [Про Вищу раду правосуддя | від 21.12.2016 № 1798-VIII \(rada.gov.ua\)](https://rada.gov.ua)
6. Про судоустрій та статус суддів : Закон України від 02 червня 2016 р. № 1402-VIII (із наступними змінами) / *Верховна Рада України*. URL: [Про судоустрій і статус су... | від 02.06.2016 № 1402-VIII \(rada.gov.ua\)](https://rada.gov.ua)
7. Що таке «європейські стандарти» судочинства і як вони повинні бути застосовані? *DEJURE* : вебсайт. URL: [Що таке «європейські стандарти» судочинства і як вони повинні бути застосовані? \(dejure.foundation\)](http://dejure.foundation)
8. The Danish Administration of Justice Act: English version. / Frese Jensen, Malene. København : Det Retsvidenskabelige Institut. D, 2000. P. 34.
9. Про відбір, оцінку діяльності і кар'єру суддів : Закон Республіки Молдова від 5 липня 2012 р. № 154 (у редакції Законів Республіки Молдова від 09 липня 2016 р. № 126, 28 липня 2016 р. № 85).
10. Shcherbanuyk O., Inshyshyn N., Stepanova T., Posashkov A. International and Foreign Experience of Control over the Activity of Courts (Judges). *DIXI*. 2020. Vol. 22. Núm. 2. P. 1–11. URL: [Vista de Experiencia internacional y extranjera de control de la actividad de los tribunales \(jueces\) \(ucc.edu.co\)](https://www.ucc.edu.co)